

Metoda harcerska

Poradnik metodyczny drużynowego drużyny harcerskiej

ZHP HUFIEC BYTOM

pwd. Aleksandra Szromek

Metoda harcerska

Poradnik metodyczny drużynowego drużyny harcerskiej

MISJA ZHP	2
HARCERSKI SYSTEM WYCHOWAWCZY	2
PRAWO I PRYZRZECZENIE HARCERSKIE	3
PRAWO HARCERSKIE	4
PRYZRZECZENIE HARCERSKIE	6
SYSTEM ZASTĘPOWY	7
UCZENIE PRZEZ DZIAŁANIE	10
DOKUMENTY DRUŻYNY	11
PROGRAM PRACY DRUŻYNY	13
ZBIÓRKA	16
NABÓR	18
WARSZTAT PRACY	19
BIBLIOGRAFIA	20

Misja ZHP

Misją ZHP jest wychowywanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań.

Wychowanie w ZHP odwołuje się do wartości, których odzwierciedleniem są Prawo i Obietnica Zucha, Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie oraz Zobowiązanie Instruktorskie. Nasza organizacja realizuje swoją misję poprzez Harcerski System Wychowawczy, rozumiany jako jedność zasad harcerskiego wychowania i metody, w której istotną rolę odgrywa osobisty przykład instruktora.

Harcerski System Wychowawczy

W kształtowaniu charakteru młodych ludzi dużą rolę odgrywa również umiejętne stosowanie przez instruktora metody harcerskiej, której elementami są:

- Prawo i Przyrzeczenie
- uczenie przez działanie
- stale doskonalony i stymulujący program
- system małych grup

Metoda harcerska to sposób działania, charakteryzujący się:
- dobrowolnością, czyli prawem dokonywania własnych wyborów, związanych z osobistym rozwojem i aktywnym uczestnictwem w życiu naszej organizacji;

- pozytywnością, mającą bezpośredni wpływ na kształtowanie postawy i charakteru młodego człowieka, wzbudzając w naszych harcerzach poczucie wiary we własne siły i możliwości, pozwalamy się im rozwijać i piąć wzwyż;

- pośredniością, rozumianą jako podejmowanie działań poprzez zdobywanie coraz wyższych stopni i nowych sprawności oraz uczestnictwo w ciekawym programie. Nie należy proponować gotowych rozwiązań, a zachęcać do podejmowania nowych wyzwań;

- wzajemnością oddziaływań, polegającą na wzajemnym uczeniu się od siebie pozytywnych zachowań, poprzez obserwację innych oraz możliwość pokazania tego co się umie i wie;

- świadomością celów, dzięki której wiemy do czego zmierzamy. W Związku Harcerstwa Polskiego każde działanie ma swój określony i przemyślany cel;

- naturalnością- działalnością dostosowaną do odpowiedniego wieku zuchów, harcerzy, harcerzy starszych i wędrowników, przez co dajemy możliwość rozwoju zgodnie ze swoimi możliwościami i potrzebami;

- indywidualnością, pokazując, iż każdy członek naszej organizacji jest ważny, niezależnie od wieku, płci, doświadczenia i zainteresowań. Każdy z nich może znaleźć swoje miejsce w ZHP.

Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie

Kiedy potencjalny harcerz wstępuje do drużyny harcerskiej, nie wie czego dokładnie powinien się spodziewać. Podoba mu się pierwsza zbiórka, więc przychodzi na drugą, trzecią... Obserwuje różnice w umundurowaniu poszczególnych harcerzy, dostrzega, że w grupie panuje pewna hierarchia. Powoli zaczyna się jej podporządkowywać, znajduje w niej własne miejsce. Wszystko ułatwiają mu zasady którymi kierują się te osoby. Jeszcze ich nie zna, ale konsekwentnie przestrzegane przez drużynowego, nie muszą zostać podane wprost, odczytane. Jeszcze nie na początku. Dopiero, gdy nowa osoba zaaklimatyzuje się w nowym otoczeniu, można przedstawić jej jasno reguły którymi kierujemy się w życiu harcerskim i prywatnym.

W wieku harcerskim wszelkie zasady narzucone odgórnie, przyjmowane są wprost. Dzieci nie dyskutują, nie podważają reguł. Łamią je, oczywiście, jednak jest to część wychowania-popełnianie błędów. Zadaniem instruktora jest po pierwsze przekazywanie tych reguł poprzez zbiórki i wyjazdy z harcerzami, ale przede wszystkim poprzez własne zachowanie. Bo to właśnie drużynowy, jako osoba kierująca grupą jest tym, na którym przede wszystkim skupiają się podopieczni. Swoim zachowaniem powinien pokazywać, jak prawdziwy harcerz zachowuje się w danych sytuacjach.

Gdy tylko nowa osoba wyrazi chęć uczestniczenia w zbiórkach drużyny, rozpoczyna się jego okres próby- próby harcerza. Zadaniem drużynowego jest przedstawienie, czego się od niego oczekuje (karta próby na harcerza), a następnie sukcesywne kontrolowanie postępów. Po ok. 6 miesiącach, nadchodzi czas podsumowania wiadomości przyszłego harcerza. Jeśli próba przebiegła pomyślnie, zostaje on dopuszczony do złożenia Przyrzeczenia Harcerskiego.

W wielu środowiskach, akt przyznania krzyża harcerskiego, błędnie porównywany jest do przyznania orderu, nagrody. Harcerzem może być każdy, kto wyrazi chęć postępowania zgodnie z Prawem Harcerskim i będzie uczestniczył w zbiórkach harcerskich. Treść roty Przyrzeczenia mówi „**Mam szczerą wolę**”. **JA** mam szczerą wolę, nikt inny. Nie drużynowy, nie mama, nie kolega. Przyszły harcerz miał pół roku zdecydować, czy chce, czy też nie chce zostać harcerzem. Jeśli dotrwał tak długo, to drużynowy dostał ku temu wyraźny sygnał.

Prawo Harcerskie

10 punktów Prawa Harcerskiego to drogowskaz w życiu każdego harcerza. Pokazuje, jaki powinien być idealny harcerz, czym powinien się kierować i w jaki sposób funkcjonować w społeczeństwie.

W Związku Harcerstwa Polskiego obowiązuje interpretacja Prawa Harcerskiego wg Stefana Mirowskiego:

1. **HARCERZ SUMIENNIE SPEŁNIA SWOJE OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z PRYZRZECZENIA HARCERSKIEGO**, wrażliwym okiem spogląda na otaczający go świat, na potrzeby ludzi, na potrzeby środowiska, w którym żyje. Jest dobrym uczniem i pracuje rzetelnie. Jest gotów zawsze pełnić służbę innym, dawać z siebie wszystko, co dobre, nie żądając w zamian nic, za jedyną nagrodę uważa radość płynącą z dobrze spełnionych obowiązków. Obcy mu jest egoizm, postawa konsumpcyjna, wyznaje prymat wartości duchowych nad materialnymi.
2. **NA SŁOWIE HARCERZA POLEGAJ JAK NA ZAWISZY** - to nakaz prawdomówności, wierności, zgodności słów i czynów z nakazami własnego sumienia, swym słowem i czynem harcerz zasługuje na zaufanie, dotrzymuje słowa, przywraca wiarę w solidność, rzetelność, spolegliwość, mówi, co myśli, robi, co mówi. Postawą i zachowaniem daje świadectwo o wartościach, jakie wnosi harcerstwo w życie młodzieży i całego społeczeństwa. Harcerz jest punktualny.
3. **HARCERZ JEST POŻYTECZNY**, jego czyny zawsze służą społeczności, w której żyje. Naukę traktuje jako podstawę przyszłej służby Ojczyźnie i ludzkości. Praca zawodowa jest nie tylko źródłem jego utrzymania, ale przede wszystkim formą realizacji służby społecznej. **HARCERZ NIESIE POMOC BLIŹNIM** chętnie i ofiarnie, nie czeka aż go ktoś o pomoc i opiekę poprosi, lecz sam szuka okazji, by być pomocnym każdemu człowiekowi i każdej społeczności, którą spotyka na swej drodze.
4. **HARCERZ W KAŻDYM WIDZI BLIŹNIEGO**, każdemu służy pracą, pomocą, ujmuje się za każdym pokrzywdzonym, obca mu jest znieczulica i oziębłość w stosunkach między ludźmi. Przewycięża urazy i waśnie między ludźmi i między narodami, swą postawą daje wyraz uznania naturalnych praw człowieka. Sprzeciwia się przejawom nienawiści, nie poniża nikogo. Harcerz **ZA BRATA UWAŻA KAŻDEGO INNEGO HARCERZA**, każdego skauta na całym świecie, każdego wiernego tym samym ideałom. Takie widzenie świata i ludzi prowadzi do poszanowania cudzych przekonań, do demokracji i tolerancji.
5. **HARCERZ POSTĘPUJE PO RYCERSKU**, traktuje życie jak wielką grę, w której ważna jest nie tylko wygrana, ale ważne jest przede wszystkim to, jak się gra. Harcerstwo to czysta gra. Harcerz mimo negatywnych doświadczeń wierzy, że inni też grają czysto. Czysta, uczciwa, rycerska gra obowiązuje przede wszystkim wobec przeciwników. Harcerz wyciąga rękę do zgody. Harcerz jest dzielny, walczy z chamstwem, nietolerancją, przejawami brutalności. Jest uprzejmy i kulturalny, potrafi się odpowiednio zachować w każdej sytuacji. Harcerz dba o swój wygląd.

6. **HARCERZ MIŁUJE PRZYRODĘ** nie niszczy jej, przeciwdziała jej dewastacji, **I STARA SIĘ JĄ POZNAĆ**, uczy się czytać "świętą księgę przyrody", odczuwa silną więź z całą przyrodą. Ma świadomość, że jest jej częścią, zgłębia jej tajemnice, w niej szuka i odnajduje równowagę ducha. Przeciwdziała zagrożeniom środowiska, których źródłem jest nie tylko cywilizacja przemysłowa, ale także bezmyślność, lenistwo, brak wyobraźni, nieświadomość skutków naszych działań i zaniedbań. Dbą o bogactwa naturalne, o piękno krajobrazu.

7. **HARCERZ JEST KARNY**, karnością opartą na rozumnym posłuszeństwie, wynikającą z dobrowolnego wyboru drogi i celu, wyboru dającego poczucie wolności. Harcerz jest **POSŁUSZNY RODZICOM**, wierny rodzinnej tradycji, która współtworzy tradycję Ojczyzny. Jest posłuszny **WSZYSTKIM SWOIM PRZEŁOŻONYM**, którzy prowadzą go do wspólnie realizowanego celu - przez służbę Bogu, Polsce i bliźnim. Karność staje się źródłem poszukiwania i uznawania autorytetów w życiu społecznym.

8. **HARCERZ JEST ZAWSZE POGODNY**, idzie między ludzi z otwartym spojrzeniem płynącym z pogody ducha. Harcerz panuje nad swoimi emocjami i nerwami. Jest optymistą, ma poczucie humoru. Pomaga innym przezwyciężyć apatię, smutek, zniechęcenie, obojętność. Cieszy się radością innych.

9. **HARCERZ JEST OSZCZĘDNY**, nie skąpy, ale gospodarny, nie marnuje czasu, nie marnuje życia, pracuje skutecznie. Harcerz jest **OFIARNY** w niesieniu pomocy innym, hojny w uczynności. Przywiązuje szczególne znaczenie do bezinteresownej działalności społecznej. Przewycięża marnotrawstwo materiałów i darów przyrody, pieniędzy i pracy.

10. **HARCERZ JEST CZYSTY W MYŚLI, MOWIE I UCZYNKACH**, najpierw myśli, potem mówi, dba o czystość i piękno języka. Sprawy płci traktuje poważnie i odpowiedzialnie. Harcerz dba o zdrowie, **NIE PALI TYTONIU I NIE PIJE NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH**, nie ulega żadnym nałogom, nie próbuje używania narkotyków, pomaga innym w zwalczaniu nałogów. Abstynencję traktuje jako ważny element troski o zdrowie, o hart ducha, o opanowanie słabości własnego charakteru.

Przrzeczenie harcerskie

Uroczystość złożenia Przrzeczenia Harcerskiego powinna być niezapomnianym przeżyciem dla samego składającego, jak również dla osób które w nim uczestniczą. Najpiękniejsze i nacechowane największymi emocjami Przrzeczenia, zapadną nowemu harcerzowi w pamięci do końca życia. Dlatego przygotowując tę uroczystość, należy dołożyć wszelkich starań, aby za każdym razem było inne dla każdego składającego Przrzeczenia (lub takie samo, jeśli jest określony zwyczaj w środowisku).

Hm. Stefan Mirowski dokonał następującego rozwinięcia roty Przrzeczenia Harcerskiego:

MAM SZCZERĄ WOLĘ, to znaczy dobrowolnie, bez niczyjego nakazu, bez żadnego przymusu, **CAŁYM ŻYCIEM**, ze wszystkich sił mego ducha, z całego serca, wykorzystując wszystkie dane mi możliwości **PEŁNIĆ SŁUŻBĘ BOGU**, który stanowi uosobienie najwyższych ideałów, takich jak miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń i braterstwo, wiara, nadzieja. Ideały te łączą wszystkich ludzi dobrej woli, niezależnie od pochodzenia, narodowości, wyznania, wywodzą się z norm moralnych opartych na uniwersalnych, etycznych i kulturowych tradycjach chrześcijaństwa. Wyznawany przeze mnie system wartości kształtuję samodzielnie podążając w kierunku wskazanym przez Prawo Harcerskie.

Pragnę służyć **POLSCE**, ojczyźnie moich przodków, o której honor, niepodległy byt, tradycje i kulturę walczyli czynem i słowem, którą otrzymałem w spadku jako bezcenną wartość mego pokolenia, którą z całym jej bogactwem duchowym i materialnym mam przekazać moim następcom. Stale poszerzam świat mych myśli i uczuć, wierny zasadzie, że więcej wiedzieć, to głębiej pokochać. Szanuję prawa innych państw i narodów.

Chcę **NIEŚĆ CHĘTNĄ POMOC BLIŹNIM** nie tylko wtedy, gdy o pomoc proszą, ale zawsze wtedy, gdy czujnym okiem dostrzegę, że na drodze mego życia stanął ktoś, kto potrzebuje pomocy, opieki, wsparcia, pocieszenia.

Mam **BYĆ POSŁUSZNYM PRAWU HARCERSKIEMU**, chcę, by Ono było zawsze wskazówką mego postępowania, by ono decydowało zawsze o zgodności moich myśli, słów i uczynków.

Moje Przrzeczenie nie jest przysięgą ani ślubowaniem. Przestrzeganie Prawo Harcerskiego jest sprawą mego honoru i źródłem radości, "wędrówką ku szczęściu". Za wypełnienie Przrzeczenia odpowiadam przed własnym sumieniem.

System zastępowy

Zastęp

Jeśli przyjrzelibyśmy się dzieciom w szkole zauważylibyśmy, że w każdej klasie istnieją grupy rówieśnicze. Realizuje się w ten sposób jedna z zasad piramidy Masłowa- potrzeba przynależności. Nie da się zaspokoić tej potrzeby jeśli grupa ma zbyt dużo członków, bowiem duża ilość różnych charakterów może powodować spory, zwłaszcza wśród tych, którzy przejawiają typowo przywódcze postawy.

Dlatego naturalnym jest dobieranie się dzieci w klasie w małe, 6-10 osobowe grupy, posiadające jednego(!) przywódcę, cechującego się silnym charakterem oraz zdolnością kierowania ludźmi. Właśnie tę zależność każdy instruktor powinien wykorzystać przy tworzeniu się nowych zastępów w drużynie.

Niestety podstawowym błędem drużynowych jest sztuczne tworzenie zastępów, wybierając tych, którzy „wydają się odpowiedni do wspólnej pracy”. To niestety generuje problemy takie jak dwóch rywalizujących liderów, podział grupy czy kłótnie między członkami. Nawet najlepszy drużynowy nie jest w stanie przewidzieć np. jakie prywatne kontakty utrzymują ze sobą harcerze, ale gdy zastęp składa się z ochotników z jednej klasy, zmniejsza się prawdopodobieństwo złego doboru.

Co jednak, jeśli drużyna składa się z osób które wcześniej się nie znały? Warto w takim wypadku pozwolić im samym dobrać się w grupy obserwując ich wspólną pracę przez około miesiąc. W tym czasie powinni lepiej się poznać oraz powoli znajdować swoje miejsce (w dużej mierze zależy to od instruktora, który poprzez współzawodnictwo oraz zajęcia wymagające współpracy powinien prowokować zespalenie się grupy). Skutkiem zawsze będzie jeden bądź kilka zastępów.

Rada: Przeprowadzając nabór staraj się zachęcić harcerzy do przyjścia z kolegami. (Nie odrzucaj jednak jednostek!)

Zastępowy

Podczas obserwacji grupy przez instruktora, należy przede wszystkim skupić się na osobie która ma największy posłuch wśród reszty harcerzy. Wybór zastępowego jest chyba najważniejszym wyborem jaki kiedykolwiek będzie musiał podjąć zastęp (ponieważ zastępowy nie jest wybierany przez Radę Drużyny, tylko przez samych zainteresowanych!). To on będzie reprezentował zastęp na spotkaniach Rady, to on będzie kierował całą pracą grupy i wreszcie to on będzie (powinien być) najlepszym przyjacielem wszystkich członków zastępu. Dlatego tak ważne jest w odpowiednim czasie dostrzec takiego osobnika oraz zaproponować go reszcie zastępu gdy przyjdzie odpowiednia pora.

Rada: Pozwól zastępowi wybrać swojego przywódcę, nie wahaj się jednak zaprezentować swoją propozycję.

Kompetencje zastępowego

Czyli najprościej- co mu wolno a czego nie? Jaka jest jego rola, obowiązki i prawa?

Zastępowy:

- koordynuje oraz odpowiada za pracę zastępu
- bierze udział w Radzie Drużyny
- powinien być trochę bardziej doświadczony od reszty harcerzy (np. szybciej otworzyć stopień, zdobyć jakieś sprawności, pójść na warsztaty zastępowych)
- prowadzi zeszyt zastępowego
- wybiera swojego pomocnika (podzastępowego)
- rozdziela zadania między członków zastępu
- wspólnie z zastępem układa plan pracy zastępu na kwartał/pół roku/rok, w zależności od pionu metodycznego

Rada: Zanim mianujesz zastępowego rozkazem, zapoznaj go z jego prawami i obowiązkami.

Praca zastępu

Skupmy się teraz przez chwilę na tym, jak ma pracować zastęp. Co harcerze powinni wiedzieć? A co harcerze starsi, wędrownicy? Niby trudne pytanie, a odpowiedź jest bardzo oczywista- to, co napisane jest w wymaganiach na odpowiedni dla grupy stopień harcerski. Krótkie przypomnienie:

Nazwa stopnia	Wiek
Ochotniczka/Młodzik Tropicielka/Wywiadowca	10-12 lat (4-6 klasa Szkoły Podstawowej)
Pionierka/Odkrywca Samarytanka/Ćwik	13-15 lat (1-3 klasa Gimnazjum)
Harcerka Orła/Harcerz Orli Harcerka Rzeczypospolitej/Harcerz Rzeczypospolitej	16< (szkoła średnia)

Dodatkowo istnieje również Próba Harcerza, Próba Wędrownicza, ale o tym, w innym dziale.

Najważniejsze pytanie podczas ustalania plany pracy zastępu brzmi:

Jak harcerze zdobywają stopnie harcerskie?

Odpowiedź- indywidualnie. Wybierają opiekuna, otwierają próbę i samodzielnie realizują zadania. Wniosek z tego nasuwa się oczywisty- jeśli zastęp ułoży swój plan pracy w oparciu o wymagania na stopień bądź próbę harcerza, będą sami w stanie zrealizować wszystkie wymagania próby w jednym roku harcerskim! Nie ma to jednak odbywać się tak, że po przeprowadzonej zbiórce, gdzie uczyli się szyfrów, przychodzi opiekun i podpisuje im zadanie. Na zbiórce, harcerze zdobywają umiejętności, poza nimi udowadniają że potrafią je wykorzystać.

Przykład:

Harcerze realizują stopień ochotniczki/młodzika. Jeden z punktów brzmi

„Mam stały obowiązek domowy i wywiązuję się z niego.”

Na tę zbiórkę harcerze mieli przygotować jedną rzecz, która charakteryzuje ich stały obowiązek domowy. Uczestnicy zgadują: Kuba przyniósł rurę z odkurzacza, więc pewnie odkurza mieszkanie, ktoś przyniósł smycz, więc opiekuje się zwierzęciem domowym.

Następnie wyciągają wnioski, dyskutują o obowiązkach domowych, rozmawiają z panią sprzątającą w szkole jakie są jej obowiązki, pomagają uprzątnąć klasę, czy co tylko wymyślą. W ten sposób zdobywają pewne umiejętności na zbiórce, jednak nie mogą mieć podpisanego punktu na próbę, ponieważ nie udowodnili wykonywania swojego obowiązku domowego. Aby to zrobić, mają wpisane na kartę próby:

„Poprowadzę dzienniczek, w którym będę zbierał podpisy rodziców gdy wywiążę się ze swojego obowiązku domowego”

Za dwa tygodnie harcerze mają przynieść dzienniczki opiekunom swojej próby którzy będą mogli (lub też nie) podpisać wykonanie zadania.

Rada: Na zbiórce harcerze ćwiczą umiejętność pod kontrolą osoby bardziej doświadczonej, poza zbiórkami udowadniają ją i zdobywają podpisy.

Uczenie przez działanie

Każda grupa metodyczna w Związku Harcerstwa Polskiego ma swoją charakterystyczną formę pracy . Wśród zuchów jest to zabawa, u harcerzy starszych to poszukiwanie, dla wędrowników służba lub wyczyn, a dla harcerzy młodszych- gra.

Podczas całorocznej pracy drużyny harcerzy młodszych, należy dużą uwagę poświęcić zorganizowaniu gry tak, aby poprzez swoje działania indywidualne lub grupowe, harcerz mógł osiągnąć to, do czego przecież dążymy- przygotowanie do dorosłego życia.

Przygotowanie to odbywa się poprzez zdobywanie stopni, sprawności czy wykonywanie zadań zespołowych lub międzyzbiórkowych.

Zabawy i gry wywierają wszechstronny wpływ dzięki temu, że:

1. wprowadzają radosny nastrój i dobre samopoczucie,
2. podnoszą stan zdrowotny,
3. stwarzają najlepsze warunki dla czynnego wypoczynku,
4. wzmagają ogólny rozwój,
5. rozwijają sprawność fizyczną,
6. wyrabiają dodatnie cechy charakteru, a w szczególności świadomą dyscyplinę i karność oraz umiejętność zespołowego współdziałania i współzawodnictwa.

Zabawy i gry dobieramy w zależności od:

1. rozwoju uczestników,
2. ich zainteresowań,
3. możliwości terenowych,
4. posiadanego sprzętu i urządzeń,
5. warunków klimatycznych i atmosferycznych,
6. potrzeb wychowawczych,

Rolą drużynowego jest umiejętne operowanie tymi narzędziami metodycznymi, oraz pilnowanie, aby zadania stawiane przed uczestnikami zbiórek nie były dla nich zbyt trudne, ale również niezbyt łatwe.

Dokumenty drużyny

Od pierwszych dni istnienia drużyny, drużynowy zobowiązany jest do prowadzenia dokumentacji programowej. Zgodnie z załącznikiem do Uchwały Głównej Kwatery ZHP nr 43/2003 z 27 lutego 2003 r, składa się na nią:

- książka pracy wraz z rejestrem członków i pisemnymi zgodami rodziców na przynależność do drużyny
- program pracy przedstawiony we właściwej komendzie
- rozkazy drużynowego
- teczka korespondencji
- dokumentacja pracy zastępów
- dokumentacja finansowo-gospodarcza z rejestrem składek członkowskich

Scharakteryzujmy krótko każdy z tych dokumentów.

1. Książka pracy z rejestrem członków, pisemne zgody rodziców na przynależność do drużyny.

Wbrew utartej opinii, książka pracy wcale nie musi być kupiona. To drużynowy decyduje w jakiej formie będzie wykonana. W zwykłym zeszycie 64 kartkowym, wydrukowana wg wielu wzorów zamieszczonych w Internecie, czy też własnoręcznie wykonana, będzie ona Twoją wizytówką w hufcu, dlatego ważne jest, aby prowadzona była rzetelnie i starannie. Zawarte w niej muszą być następujące informacje:

Strona tytułowa z nazwą i numerem drużyny, imieniem i nazwiskiem drużynowej/drużynowego, hufiec i jego nazwa.

Ewidencja członków drużyny

Charakterystyka kadry i uczestników

Plan pracy (harmonogram)

Konspekty zbiórek drużyny

Konspekty zbiórek Rady Drużyny

Siatka alarmowa (jeśli drużyna posiada)

Rozkazy (jeśli nie ma osobnego zeszytu rozkazów)

2. Program pracy przedstawiony we właściwej komendzie.

Praca drużyny harcerskiej musi być starannie przemyślana i zaplanowana. Im wcześniej tym lepiej, ponieważ nie powinno się rozpoczynać pracy bez uprzedniego zaakceptowania w komendzie hufca. Jak pisać plan dowiemy się w innym rozdziale.

3. Rozkazy drużynowego.

Dzięki nim drużynowy wraz z Radą Drużyny ogłasza swoje postanowienia i decyzje. Wszystkie powinny być jawne, co znaczy że każdy powinien mieć możliwość zapoznania się z nimi. Odczytuje się je zwykle na apelu drużyny.

4. Teczka korespondencji.

Podczas pracy wielokrotnie będzie trzeba napisać pismo do dyrekcji szkoły z prośbą o umożliwienie przeprowadzenia akcji naborowej, podziękowania dla rodziców za pomoc w kuchni podczas biwaku, czy choćby prośbę o otwarcie okresu próbnego drużyny. Każde pismo musi mieć swoją kopię, którą umieszcza się właśnie w teczce korespondencji.

Oryginał zawsze przekazuje się adresatowi pisma!

5. Dokumentacja pracy zastępów.

Wszelkiego rodzaju zeszyty zastępowych z planami zbiórek, harmonogramami zadań zespołowych, listami obecności na zbiórkach.

6. Dokumentacja finansowo-gospodarcza z rejestrem składek członkowskich.

Spis majątku drużyny, potwierdzenia wpłacenia składek, dokumenty akcji zarobkowych.

Pamiętaj, że rzetelne i czytelne prowadzenie dokumentacji drużyny to Twój obowiązek jako instruktora harcerskiego.

Program pracy drużyny

Części składowe programu pracy:

- charakterystyka kadry
- charakterystyka uczestników
- charakterystyka drużyny
- analiza SWOT
- określenie celów długo i krótkoterminowych
- określenie zamierzeń krótko i długoterminowych
- opracowanie harmonogramu pracy

Pisanie programu (czy też planu) pracy drużyny, zaczynamy od scharakteryzowania kadry i uczestników zbiórek. Im bardziej rzetelnie to zrobimy, tym lepszy będziemy mieli pogląd na to, z kim pracujemy. Czasem wydaje nam się, że o wszystkim pamiętamy, ale dopiero zapisanie informacji daje nam pewny pogląd na to, jacy są nasi harcerze i pozwoli na odpowiednie dobranie treści harcerskich na zbiórkach.

1. Charakterystyka kadry powinna być szczegółowa i powinna zawierać:

Imię i nazwisko

Adres zamieszkania

Funkcję

Stopień

Kontakt

Numer Pesel

Uprawnienia (harcerskie i państwowe)

Krótki opis (do jakiej chodzi szkoły, od kiedy pełni funkcję, czy ma doświadczenie w pracy z harcerzami)

2. W charakterystyce członków drużyny powinno się zawrzeć ogólne informacje o uczestnikach zbiórek.

Ilość osób (ile chłopców i dziewcząt)

Wiek

Ilość zastępów (nazwy, ilość osób)

Ilość osób ze złożonym przyrzeczeniem harcerskim

Ilość osób z poszczególnymi stopniami harcerskimi, ilość otwartych prób.

Średni staż harcerski uczestników.

Następnie piszemy **charakterystykę drużyny**, najlepiej krótko, opisowo i treściwie. Pełna nazwa drużyny, który rok działa, gdzie, ilu miała już drużynowych, z jakich szkół zrzesza dzieci, dodatkowe informacje które powinna wiedzieć komenda hufca (działa systemem zastępowym, posiada orkiestrę, osiągnięcia).

Po scharakteryzowaniu drużyny, przechodzimy do określenia słabych oraz mocnych stron drużyny, jak również szans i zagrożeń (**analiza SWOT**).

Słabe strony to wszystko (wewnątrz drużyny) co czyni nas słabszymi, tzn. kiepsko umundurowana drużyna, słabe zgranie, niepłacenie składek, mała chęć otwierania prób na stopnie wśród uczestników, nieodpowiednia ilość opiekunów pełnoletnich.

Mocne strony czyli duża ilość osób, członkowie zastępów są z jednej szkoły, duża znajomość piosenek harcerskich.

Szanse, czyli to, czym dysponuje drużyna, co pozwala jej się rozwinąć (zewnętrzne)- dobre kontakty z dyrekcją szkoły, własna harcówka, las blisko harcówki, możliwość przeprowadzenia wiatry w siedzibie straży pożarnej, współpraca z gazetką szkolną.

Zagrożenia to, co nam zagraża w pracy, utrudnia funkcjonowanie- druga drużyna w tej samej szkole, niesprzyjające warunki lokalowe.

Po tak nakreślonej analizie SWOT, możemy określić nasze **cele krótkoterminowe i długoterminowe oraz zamierzenia długo i krótkoterminowe**.

Cele- czyli co chcemy osiągnąć. **Wiążą się** ze słabymi stronami drużyny oraz zagrożeniami. Zamierzenia- to sposób w jaki chcemy osiągnąć cele. **Mogą wiązać się** z mocnymi stronami i szansami.

Krótkoterminowe- możliwe do zrealizowania w maksymalnie jeden rok.

Długoterminowe- na które trzeba poświęcić więcej niż jeden rok harcerski.

Przykładowe cele i zamierzenia:

	Krótkoterminowe	Długoterminowe
Cele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie ilości osób posiadających mundury 2. Słabe zgranie członków drużyny. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmiana harcówki
Zamierzenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przeprowadzenie akcji zarobkowej z której dochód zostanie przeznaczony na zakup umundurowania harcerzy. 2. Zorganizowanie biwaku integracyjnego drużyny 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nawiązanie kontaktów z inną szkołą posiadającą wolne pomieszczenia na harcówkę, Miejskim Domem Kultury itd.

Harmonogram pracy drużyny.

Dzięki tak wykonanej charakterystyce, możemy mieć pewność, że opracowanie harmonogramu zbiórek drużyny nie będzie większym problemem. Wiemy, jakie są nasze słabe i mocne strony, co możemy wykorzystać w pracy, co zorganizować, by nasza drużyna stawała się coraz lepsza. Podczas pisania planu, weź pod uwagę zdobywanie przez harcerzy stopni i sprawności.

Pamiętaj! Na zbiórkach/zajęciach harcerze uczą się; na wyjazdach i poza zbiórkami udowadniają zdobyte wiadomości, by móc zaliczyć kolejny punkt na karcie próby.

Wzór harmonogramu pracy.

Lp.	Termin	Temat zbiórki	Forma	Prowadzący	Uwagi
1.	Wrzesień 2013	Zacznijmy od zgrania się!	Biwak integracyjny drużyny	pwd. Jan Kowalski	Plan biwaku powinien być dostarczony do ostatniego tygodnia sierpnia, do phm. Joanny Bluzga

Zbiórka

Każda zbiórka drużyny powinna być inna. To w jaki sposób będziesz ją prowadzić, zdeteminuje chęci harcerzy do dalszej pracy.

1. O czym ma być zbiórka?
2. Będzie to dla uczestników coś nowego, czy powtórka?
3. Co dokładnie mają wiedzieć/powtórzyć harcerze? (W oparciu o wymagania na stopnie och/mł, trop/wyw)
4. Gdzie odbędzie się zbiórka?
5. W jakiej formie?

Ad. 1. Na początku określamy temat zbiórki w oparciu o wcześniej opracowany plan pracy.

Ad. 2. To bardzo ważny punkt, ponieważ od niego będzie zależała późniejsza forma zbiórki. Nie powinniśmy na pierwszej zbiórce o historii ZHP zrobić quizu z wiedzy o dziejach harcerstwa, ale na drugim, powtórkowym spotkaniu już jak najbardziej. Tak samo, na powtórkowej zbiórce nie powinno być wykładu o Andrzeju Małkowskim (pomijając fakt, że sam wykład jest raczej kiepskim pomysłem na formę zbiórki dla harcerzy młodszych)

Ad. 3. Konkretyzujemy czego mają się nauczyć harcerze. Z pomocą przychodzą nam wymagania na stopnie (i sprawności). Jeśli tematem zbiórki są węzły, zerkamy do wymagań i dowiadujemy się, że z węzłów, harcerze powinni znać 3 jeśli skupimy się na ochotnicze/młodziku, ale jeśli na tropicielce/wywiadowcy, jest ich już 8 wraz z zastosowaniem w praktyce np. podczas obozu/biwaku.

Ad. 4. Miejsce zbiórki jest bardzo ważne do doboru formy. Gry terenowej nie zrobimy przecież w harcówce.

Ad. 5. Forma zbiórki uzależniona jest tylko i wyłącznie od kreatywności prowadzącego, czyli Ciebie. Zastanów się, która z sytuacji będzie lepsza, by przedstawić harcerzom postać Roberta Baden Powella?

- a) Harcerze wchodzą do harcówki i prowadzący zapoznaje ich z sylwetką B-P przez gawędę, pokazuje jego zdjęcie. Harcerze zadają pytania. Na koniec prowadzący informuje, że za chwilę odbędzie się quiz z wiedzy o B-P.
- b) Harcerze wchodzą do harcówki. Przy wejściu otrzymują identyfikatory ze swoim imieniem i nazwiskiem, oraz wymyśloną funkcją (redaktor naczelna czasopisma „Twoja łyżka”, przedstawiciel firmy produkującej wodę w proszku itd.) Siadają w wyznaczonych miejscach. Prowadzący informuje, że za chwilę odbędzie się konferencja prasowa z Panem Baden Powellem. Zadaniem uczestników jest wcielenie się w dziennikarzy i zadawanie pytań drużynowemu przebranemu za B-P, aby jak najwięcej się o nim dowiedzieć. Podsumowaniem zbiórki może być wykonanie gazetki do harcówki lub wpisu na stronę www drużyny.

Oczywiście, są formy takie jak gra terenowa, płasowisko czy śpiewogranie, które nigdy się nie starzeją, jednak wałkowanie wciąż tego samego sprawia, że harcerze coraz częściej nudzą się na zbiórce. Unikniesz tego wymyślając nietypowe formy zbiórek, przeplatane z zasadami dobrej zbiórki.

Zasady dobrej zbiórki.

Ktoś bardzo mądry, w oparciu o obserwacje dostrzegł, że żeby zbiórka była maksymalnie ciekawa i wciągająca, musi spełniać kilka zasad. Zostały one wyodrębnione i skupione w 8 punktach. A oto one.

- a) **Zbiórka musi być ciekawa.** To znaczy, że na zbiórce musi dziać się coś, czego nigdy wcześniej nie spotkali uczestnicy. Niech będzie coś, co od wejścia do harcówki zapiera dech w piersiach!
- b) **Przeplatanie się form dynamicznych i statycznych.** Formy dynamiczne to takie, podczas których harcerze ruszają się miejsca, spacerują, biegają, płasają, np. gra terenowa. Statyczne to takie gdzie harcerze siedzą, np. dyskusja. Te formy muszą się przeplatać, czyli jeśli zaczynacie zbiórkę od musztry, to następną formą niech będzie gawęda, aby potem zrobić grę terenową itd.
- c) **Zasada tempa.** Zbiórka ma swoje tempo, którego podtrzymaniu pomaga np. fabuła. Podtrzymaj napięcie. Nie rozwiązuj zbiórki za szybko, ale też nie za późno. Niech zakończy się w najciekawszym momencie, żeby pozostał pewien niedosyt. To zachęci do przyjscia na następne spotkanie. Nie zapomnij też o unikaniu sztucznego przedłużania różnych elementów zbiórki!
- d) **Zasada logicznego ciągu.** Poszczególne części muszą się ze sobą łączyć. Jeśli jest zbiórka na temat Szarych Szeregów, to niezbyt dobrym pomysłem będzie śpiewanie piosenki „Bieszczadzki trakt”. Jedno nie wynika z drugiego, nie ma tu zachowanego logicznego ciągu.
- e) **Forma musi być zgodna z treścią.** Kominiek raczej nie będzie najlepszą formą do nauki nowych piosenek, tak jak wykład do nauki pierwszej pomocy.
- f) **Nowa wiedza to tylko 50% zbiórki.** Pozostałe 50% powinna stanowić powtórka wiadomości z poprzednich ziórek, bo tylko powtarzane informacje mogą być odpowiednio zapamiętane.
- g) **Drużynowy też się bawi.** Pamiętaj, że jesteś pod stałą obserwacją. Patrzą na ciebie harcerze. Jeśli pokażesz, że bardzo się nudzisz, to reszta raczej niezbyt zaangażuje się w zbiórkę.
- h) **Stale elementy.** Mogą nimi być- obrzędowe rozpoczęcie zbiórki, musztra, obrzędowe zakończenie.

Nabór

W życiu każdej drużyny nadchodzi czas, że trzeba wypuścić młodszych harcerzy do drużyn, które w swojej pracy wykorzystują bardziej odpowiednią dla wieku metodykę-starszoharcerską. Trzeba wtedy zasilić nasze szeregi nowym „narybkiem”. Musimy zorganizować nabór.

Nie jest to wbrew pozorom proste zadanie. Każda szkoła ma obowiązek zapewnić szeroki wachlarz zajęć pozalekcyjnych. My, jako organizacja młodzieżowa musimy włożyć wiele wysiłku, by stać się konkurencyjnymi dla zajęć sportowych czy artystycznych. Dlatego bardzo ważna jest odpowiednio dobrana forma naboru.

Najbardziej popularne (i akceptowane przez większość dyrektorów szkół) jest **zaprezentowanie się w każdej klasie osobno**. Grupka ok. 5-6 osób, najczęściej drużynowy z przybocznymi i zastępowymi, chodzi od klasy do klasy i krótko opisuje czym zajmuje się drużyna harcerska. Nie jest to najbardziej wyrafinowany sposób, ale można go zorganizować tak, aby był zajmujący i ciekawy. Porównania („Ja jestem drużynową/drużynowym, więc to tak jakbym był bossem w grze. Mam moc specjalną, której nie ma nikt, zobaczcie- całość baczność >harcerze stają na baczność<, spocznij! Padnij! Powstań! Baczność! Widzicie? Teraz oni nie mogą się ruszać, rozmawiać... no, mogą ewentualnie oddychać... itd.) Można również napisać na tablicy słowo zaszyfrowane alfabetem Morse’a i zostawić w klasie klucz, żeby sami spróbowali je odszyfrować.

Festyny szkolne. Wystawienie swojego stoiska, rozdanie ulotek, zorganizowanie przedstawienia, pozoracji z pierwszej pomocy... Możliwości jest wiele!

Gazetka szkolna. Może być połączona z właściwie każdą poprzednią metodą, jako stała współpraca w postaci własnej rubryki w gazetce, lub też jednorazowa informacja o zbiórkach.

Jednorazowa (lub cykliczna) impreza szkolna. Pobijanie rekordu gry na instrumentach, akcja grosik, zbieranie butelek, makulatury, korków, flash moby, gra z ukrytymi w szkole punktami.

Pamiętaj, aby przed naborem zanieść prośbę do dyrekcji (z podpisem komendanta hufca) o umożliwienie przeprowadzenia naboru, zaznaczając w jakim dniu oraz zostawiając kontakt do osoby odpowiedzialnej za przeprowadzenie.

Samo przeprowadzenie naboru nie gwarantuje sukcesu. O prawdziwym sukcesie zdecydują odpowiednio poprowadzone, ciekawe zbiórki. Nie poddawaj się jednak, jeśli pierwszy nabór nie wypali. Usiądźcie z radą drużyny i zastanówcie się, jak usprawnić waszą formę naboru tak, aby przyszło więcej osób.

I najważniejsze.

Nie liczy się ilość, a jakość.

Warsztat pracy

Każdy wie i rozumie, że drużynowy jest tylko człowiekiem. Może czegoś nie wiedzieć, na czymś się nie znać. Musi wciąż uzupełniać swoją wiedzę poprzez wszelkiego rodzaju kursy doszkalające i warsztaty. Nie sposób jednak zapamiętać wszystkich przekazywanych nam informacji, dlatego drużynowy sukcesywnie powinien powiększać swój warsztat pracy.

Ale czym on jest? Najprościej mówiąc, jest to wszystko to, czym dysponujemy, aby móc rzetelnie poprowadzić zbiórki na dany temat. To zbiór poradników, konspektów, książek specjalistycznych, planów pracy, do których zaglądamy planując zbiórki.

Bank konspektów

Teczka/segregator z konspektami, najlepiej pogrupowanymi tematycznie. Nie należy zapominać o załącznikach. Dobrze napisany konspekt powinien być zbudowany tak, aby osoba dostająca go pół godziny przed planowanymi zajęciami, mogła bez przeszkód je przeprowadzić.

Niezwykle przydatne narzędzie pracy.

Biblioteczka drużynowego

W której nie może zabraknąć takich pozycji jak

- statut ZHP
- instrukcje i regulaminy ZHP
- *Młoda drużyna* Pawełek Alojzy
- *Drużyna i ja* W. Grzelak, P. Rządca
- *Sekrety dobrej drużyny* red. Burska Jadwiga
- *143 rady dla drużynowych* Tomaszewski Piotr
- broszury wydawane przez Główną Kwaterę

Spis mediów harcerskich

- Internetowe

www.zhp.pl

www.harcerze.zhp.pl

www.dokumenty.zhp.pl

www.miniportal.harcerski.pl

www.skauting.pl

- czasopisma
- „Czuwaj”
- „Na tropie”
- „Na przełaj”

Bibliografia

W pisaniu niniejszego poradnika wspomagałam się przede wszystkim broszurami metodycznymi Głównej Kwatery takimi jak *Uczestnicząc w grze. Poradnik drużynowego drużyny harcerskiej* oraz *Rola gier i zabaw*.

Pozostałe pozycje:

1. Grzelak Włodzimierz, Rządca Piotr. *Drużyna i ja. Podręcznik drużynowego drużyny harcerskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Harcerskie, 1968
2. Pawełek Alojzy, *Młoda drużyna* Warszawa: Biblioteczka Bratniego Słowa, 1981
3. Burska Jadwiga, Chelstowska Jolanta, Rządca Piotr, Witkiewicz Jan. *Sekrety dobrej drużyny*. Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1983